

Oppikurssi sosialismissa

Laatinut ALGERNON LEE

Julaistaan Rand-koulun kirjjeenvaihtoläksyinä. Koulun luovalla Säkênille mukaeltu

LÄKSY XVII.

KAPITALISMIN TALOUSTIEDE.

Pääoman kasaantuminen. —Porvarilliset taloustieteilijät ovat maalanneet kauniita koristemaalauksia pääoman alkuperästä ja pääoman kasaantumisesta. He ovat selittäneet pääoman olevan lähtöisin säästämisestä ja ahkeruudesta ja että kaikilla ihmisillä on yhtä suuri tilaisuus tulla rikkaiksi ja siirtyä omistavaan luokkaan kunhan vain ovat kyllin ahkeria, säästäväisiä ja eteenpäinpyrkiviä. Näissä väitteissä ei kuitenkaan ole juuri nimeksikään perää. Alkuperäinen pääoma on lähtöisin osaksi keskiajan kauppiaiden ja feodaaliherrain kasatuista rikkauksista, mutta kuitenkin enempi ja paljon suuremmassa määrin on se hankittu omaisuutettoman työväenluokan riistämällä, talonpoikien maatilusten ja yhteisten maiden anastamisella, luostarien omaisuuden ryöstämisellä, pieneläjäin ja pikkukauppiaiden raskaalla veroituksella, tärkeimpien kauppa-alojen monopoliseraamisella ja vallotettujen maiden kansojen orjuuttamisella ja nylkemisellä. Näitä samallaisia riistokeinoja käyttää kapitalismi vielä tänäkin päivänä, varsinkin siellä missä se on pesiytyneessä ja laajentamassa valtaansa uusiin taloudellisesti vielä takapajulla oleviin maihin. Kuitenkaan eivät nämä varhaisimmat kapitalismin riistokeinot enää nykyään ole tärkeimpiä välineitä pääoman kasaantumisessa, sillä kun pääoma kerran pääsee kehityksensä alkuun niin siikää se miltei itsestään.

Pääomanomistaja tavallisesti kulluttaa vain osan hallussaan olevan pääoman tuottamasta yliarvosta ja sijoittaa loppuosan uudelleen tuottavaan tuotantoon. Ilman minkäänlaisia itsekieltäytymistä voi hän sangen helposti muuttaa 20—30 prosenttia vuosituloistaan uudeksi pääomaksi tuotantoon, täten taaten itselleen

tulevaisuudessa yhä suuremman liikevoiton. Mitä suurempi on hänen tulonsa, sitä suuremman osan ja sitä helpommin voi hän sijoittaa yhä suurempia pääomia liikkeeseensä. Yksinkertaisin muoto liikevoiton siirtymisessä uudeksi pääomaksi ilmenee siinä, että kapitalisti sijoittaa jonkun osan liikevoitostaan liikkeensä laajentamiseen tai parantamiseen. Mutta monimutkaisemmin ja välillisemmin tapahtuu liikevoiton siirtyminen uudeksi pääomaksi siten, että kapitalisti, jolla on suuremmat tulot, mitä hän jaksaa tuhata, sijoittaa rahansa pankkiin tai lainaa sen jollekin velkakirjaa vastaan, taikka siten ostaa sillä osakkeita ja bondeja.

Nykyaikainen pankki- ja luottojärjestelmä ja korporationiluonteinen omistusoikeus vuorostaan edistävät käytettävissä olevan liikapääoman virtaamista niiltä tuotantoaloilta, joissa sillä kertaa ei ole kysyntää, sellaisille aloille, joissa kysyntä on suurempi ja joissa siis pääoma tuottaa suurempaa liikevoittoa. Niiden kautta käy sitäpaitse mahdolliseksi muuttaa pääomaksi niinkin pieniä summia, jotka muutoin itsenäisesti käytettynä olisivat liian pieniä liikeyritykseen. Näinollen, edistää liikevoiton siirtymistä uudeksi pääomaksi yhdeltä puolen osaltaan myöskin maanviljelijäin, henkisen työn ammattilaisten ja jopa toisinaan myöskin hyvinpalkattujen työläisten pikkusäästöt. Tämän kautta, päästessään hallitsemaan lukuisia pikkusijoituksia, käy teollisuuspatruunille, kaiken sen rinnalla mitä heidän oma pääomansa liikevoiton kautta kasaa uutta pääomaa, mahdolliseksi harjoittaa teollisuutta yhä laajenevassa mittakaavassa.

Koneiden käytäntöönottaminen on tavattomasti kohottanut työn tuottavuutta. Mutta tämän rinnalla on myöskin palkkajärjestelmä pakoittanut ja kiihoittanut työläisiä anka-

rampaan ja tehokkaampaan voimain ponnisteluun kuin mitä oli asianlaita henki- ja maajorjuuden vallitessa.

Täten on siis palkkatyön tuottama arvo myöskin suurempi kuin orjatyön. Näinmuodoin, nykyajan kapitalistien saama voitto jokaista työläistään kohden on suhteellisesti paljon suurempi kuin oli feodaaliherrojen ja orjainomistajain. Hän voi siis myöskin muuttaa suuremman osan voitostaan uudeksi pääomaksi kuin nämä. Kapitalismin tuotantokoneisto kasvaa nopeammin kuin yhdenkään entisen tuotantjärjestelmän tuotantokoneisto. Kilpailu kapitalistien kesken pakottaa heidät sen sijaan että tuhlaisivat ja kasaisivat sitä, uudestisijoittamaan osan liikevoitostaan. Pääoman lisääntyminen vuorostaan halventaa tuotantoa. Jokainen yrittäjä, joka laajentaa tai parantaa tuotantokoneistoaan, tapahtuukoonpa se sitten hänen omalla pääomallaan tai lainatulla pääomalla, pakottaa samassa jokaisen kilpailijansa tekemään samaten, taikka muussa tapauksessa vie hän osan tämän markkina-alueesta. Näin ollen, pääoman täytyy kokonaisuudessaan kasvaa, koskapa ne liikeyritykset, jotka eivät kasva, joutuvat kilpailussa tuhon omiksi. Mikäli pääoman lisääntymisen kautta kasvaa työläisten lukumäärä lisää se samalla tuotteiden arvon määrää; ja mikäli se kohottaa työn tuottavuisuutta, tarjoaa se kapitalistille yhä suuremman osan tuotteiden arvosta. Kumpikin näistä kehitysprosesseista käyvät käsikädessä. Johdonmukaisena seurauksena tästä on, että samalla kun tuotteiden arvon yhteissumma alati kasvaa, yliarvon yhteisumma kasvaa vieläkin nopeammin. Tuotantokustannusten ei kuitenkaan tarvitse ehdottomasti lisääntyä, eikä missään tapauksessa samassa suhteessa kuin tuotannon lisääntyminen. Täten jää kapitalistille yhä enemmän työn tuottamaa ylijäämää, yliarvoa, tuottavaksi pääomaksi muuttamista varten — ja pääoma kasvaa alati kiihtyvällä vauhdilla.

Pääoman keskittyminen. — Yleisenä sääntönä on, mikäli vallitsevan ajan teknilliset ja yhteiskunnalliset suhteet eivät sitä rajoita, että suurpääoma tuottaa omistajalleen suuremman osuuden tuotteesta kuin pienpääoma samalla tuotantoalalla.

Suurkapitalisti voi myydä tuotteitaan halvemmalla kuin pienkapitalisti ja siitä huolimatta saa hän riittävästi yliarvoa laajentaakseen tuotantokoneistoaan hankkiakseen yhä suurempia voittoja. Suurkapitalisti jää voittajaksi kilpailussa, samalla kun pikkukapitalistit joutuvat joko häviöön tahi ovat pakoitettut liittoutumaan keskenään. Myös suuremmatkin liikkeet liittoutuvat keskenään tukahuttaakseen kilpaillun ja sen kautta lisätäkseen liikevoittojaan. Liittoutuminen yleensä alkaa kilpailun rajoittamispyrkimyksistä, jonka tarkoituksena on poistaa kilpailu määrättyjen ryhmien sisällä, säilyttämällä siinä ensinnä kuitenkin itsenäisen omistusoikeuden. Tämä saattaa tapahtua yhteisillä hintasopimuksilla, yhteisten kauppahuoneiden perustamisella j. n. e. Mutta tällaiset liittoutumat eivät useastikaan tuota toivottuja tuloksia, osittain senvuoksi, että ne ovat laittomia, mutta pääasiallisesti kumminkin sentähden, että niiden jäsenet eivät luota toinen toisiinsa. Ja niinpä alkaa näiden jälestä vasta varsinainen todellinen liittoutuminen, joko siten, että entisten keskenään kilpailevien liikkeiden kaikki omaisuudet sulatetaan yhdeksi ainoaksi liittoutumaksi, tahi siten, että kilpailevien kesken muodostetaan joku "keskusyhtiö", johon sitten yksityiset yhtiöt liittyvät jäseniksi.

Omaisuuksien johdon keskittymisen tapahtuu nopeammin kuin omaisuuden keskittyminen. Jollakin korporatsioonilla, jolla on yhden biljoonan dollarin pääoma, saattaa olla satatuhattakin osakkeenomistajaa, mutta joista useimmat omistavat niin pienen osakemäärän, että heillä ei ole sanottavampaa vaikutusta korporatsioonin asioiden määräämisessä. Korporatsioonihallinto jää pakostakin siis muutamien suurempien osakkeenomistajain haltuun, jotka voivat valita haluamansa henkilöt korporatsioonin johtoon — johtokuntaan. Nämä sitten saavat suurimman osan tuloista itselleen, vetämällä suuria palkkoja ja korvauksia, panemalla liikkeelle ylimääräisiä osakkeita, tekemällä sitoumuksia, sekä yleensä käyttämällä kaikkia keinoja ja menetelmiä, jonka kautta saavat taskuihinsa enemmän voittoa kuin mitä heidän sijoittamansa pääoma edellyttäisi. Lisäksi tulee,

että raaka-aineiden ja kulkuvälineiden kontrollin kautta voivat suurliikkeet useinkin asettaa pikkukilpailijain, pikkukauppiain ja muiden kapitalistiryhmien, jotka tavalla tai toisella ovat heistä riippuvaisia, niskoille raskaita verotaakkoja. Kapitalismin alkuaikoina oli yleisenä ohjesääntönä: "Kilpailussa on liikkeen elinvoima", mutta tämän tilalle on käytännössä astunut jo uusi periaate ja jonka jo yksin porvarilliset taloustieteilijätkin alkavat tunnustaa, mikä kuuluu: "Milloin liitoutuminen käy mahdolliseksi, käy kilpailu mahdottomaksi".

Keskittymistä joudutetaan usein vielä erinäisillä lainsäädännöllisillä myönnytyksillä — maaluovutuksilla, suojelustulleilla, patentti- ja monopoolioikeuksilla y. m. ja vihdoin suurkapitalistien suoranaisilla laittomilla keinoilla. Mutta ilman näitä myötävaikuttajia tulisi keskittyminen suurpääoman taloudellisella pakkovoimalla jatkamaan kulkuaan yhä harvempiin käsiin — joskin tosin vähän hitaammin.

Samalla kun pääoma lisääntyy kokonaisuusmäärältään, niin myös keskitetty sen omistusoikeus yhä harvempiin käsiin; ja yhtä rinnan tämän kehitysprosessin kanssa keskitetty sen johto ja liikevoiton anastus vieläkin jyrkemmässä sarjassa kuin omistusoikeuden keskittyminen. Keskittyminen on luonnollinen seuraus kilpailusta, jonka se vuorostaan häviättää.

Kapitalismin laajentuminen. — Kapitalismi laajenee, ei yksinomaan pääoman kasaantumisen ja keskittymisen kautta niillä teollisuuden aloilla ja niissä maissa, joissa kapitalistinen tuotantjärjestelmä jo valitsee, mutta tapahtuu se myöskin siten, että se pesiytyy ja ulottaa vaikutustaan uusille aloille ja muihin maihin. Kun liikevoitto korkeammalle kehittyneissä teollisuusmaissa pyrkii laskemaan, niin pyrkii pääoma tästä maasta pesiytymään eli "poikimaan" taloudellisesti takapajulla oleviin maihin, jossa sijotus tuottaa pääomalle suurempaa korkoa ja jossa sitä odottaa suuremmat liikevoitot.

Kypsyneemmässä muodossaan ilmenei kapitalismi ensiksi Englannin puuvillateollisuudessa 18:lla vuosisadalla. Se synnytti ensinnäkin ko-

neiston ja polttoaineiden kysynnän. Kivihiiilen ja raudan kaivaminen sekä raudan ja teräksen valmistaminen tulivat täten pakostakin yhdistetyiksi samaan kehitysprosessiin. Kivihiiilen, raudan ja teräksen hallpeneminen vuorostaan edistivät koneiden käytäntöönottamista muilla teollisuusaloilla. Kun kapitalistinen tuotantotapa kerran oli saanut jalansijaa jollakin teollisuusalalla, niin oli enää vain ajan kysymys kun sekä kotimaisen tuotannon, jota harjoitettiin vain tarvetta varten, että myöskin käsiteollisuuden oli jouduttava pakostakin perikatoon.

Alussa yrittivät Englannin kapitalistit kaikilla keinoilla säilyttää näitä uusia tuotantotapoja vain Englannin yksinoikeutena, jotta muut maat säilyisivät vain heidän markkina-alueinaan, ja vastineeksi tarjoaisivat Englannille runsaasti elintarpeita, raaka-aineita sekä sellaisia tavaroita, joita Englannissa ei voitu tuottaa. Englannin hallitus lainsäädännön, verotuksen, diplomatian ynnä muilla keinoilla pyrki toteuttamaan samaa ajetta. Tämä politiikka ei kuitenkaan tuottanut mitään tuloksia. Aivan kuin itsestään alkoi muissa maissa myöskin syntyä koneteollisuutta. Ja sitäpaitsi oli itse Englannin kapitalistien keskuudessakin aineksia, jotka taloudellisista syistä vastustivat kaikellaista rajotuspolitiikkaa tässä suhteessa. Tämä aines muodostui konetehtailijoista, jotka halusivat saada koneitaan kaupaksi ulkomaillekin ja joilla siis ulkomaisen teollisuuskapitalismin kehityksestä oli suoranaista etua. Toinen kapitalistiryhmä, joka antoi palttua kansallisuusasialle, oli rahamiesryhmä, joka näki kapitalismin tunkeutumisessa ulkomaille otollisen tilaisuuden pääomasijoituksille siellä.

Mikäli yhteiskunnalliset olosuhteet sallivat, kiihotti Englannin esimerkiksi, samalla kun sen kilpailu pakotti, uusien tuotantotapojen käytäntöönottamista muissa maissa. Ranskan vallankumous ja napoleoni-laissodat — v.v. 1788—1815 — hyvältä osaltaan hävittivät entisaikaisia valtiollisia laitoksia, jotka olivat taloudellisen kehityksen esteenä länsi-Europassa. Amerikan vapaussota, sekä vuoden 1812 sota vapautti Yhdysvallat Englannin riistomaapolitiikan kahleista, vaikka etelävaltioiden henkiorjuus vielä säilyikin Amerikan

kapitalismin kehityksen jarruna puolivuosisataa myöhemmin. Tämän jälkeen on kapitalismi keskeytyttömästi laajentunut ja raivannut itselleen tietä yhä uusiin maihin. Se on tunkeutunut Etelä- ja Itä-Europan, latinalaiseen Amerikkaan, Etelä-Afrikkaan, Austraaliaan ja Japaniin; ja nykyään se on parhaillaan valtaamassa itselleen alaa Turkissa, Egyptissä, Indiassa, Kiinassa ja muissa Afrikan ja Aasian maissa.

Mitä myöhemmin joku maa joutuu kapitalistisen "sivistyksen" vaikutuspiiriin, sitä enemmän tulee sen kotimainen pääoma riippumaan ulkomaisista sijoituksista. Englannin kapitalistit ovat kasanneet sunnattomia summia veroina, korkoina tai liikevoittona mailman kaikilta kolkilta. Ranskan kapital. osalle tulee mahdollisesti toinen sija ulkom. sijoituksissa; ja Saksan, Belgian sekä Hollannin kapitalisteilla on niinkään tärkeitä kansainvälisiä etuja. Kolmena viimeisenä vuosikymmenenä on myöskin Yhdysvallat, ollessaan ennen Englannin kapitalistiluokan velallinen, tullut velanantajamaaksi muihin maihin nähden ja antaanut ulkomaapolitiikan alalle.

Kapitalismin tunkeutuminen uusiin maihin, joissa siihen asti on vielä yksinkertainen maanviljelys ja käsi-työ vallinnut, tapahtuu tavallisesti asteettaisesti. Ensinnäkin avataan maa asianomaisen valtaansa laajentavan kapitalistimaan kaupalle, mikä tapahtuu joko rauhallisella keinolla tai väkivaltaisesti. Tällä asteella ollessaan on se myyjämaan kauppa-markkina alueena. Toinen aste alkaa siten, että kapitalistit hankkivat tästä maasta itselleen yhä suurempia etuja, kuten maan luovutuksia, kaivosalueita, oikeuksia rautateiden,

kanavien ja muiden kulkulaitosten rakentamiseen, etuoikeuksia kauppaa-, tulli- ja muissa suhteissa. Tämä tapahtuu monella eri keinolla, milloin suoranaisella taloudellisella painostuksella, milloin rahanlainaamisella asianomaisen maan hallitukselle, milloin uhkauksilla ja sodalla, tahi sitten viekottelulla, lahjomisilla, pettämisillä ja diplomatian avulla. Vihdoin alkavat kapitalistit perustamaan tehtaita ja muita tuotantolaitoksia, varustaen ne uuden-aikaisilla koneilla ja käyttäen niiden palveluksessa maan halpahintaista työvoimaa. Maan alkuasukkaita kohtaan harjotetaan usein myöskin mitä raaiimpaa sortoa, jos se ei hevillä antaunnu ulkomaisen kapitalismin rengiksi.

Niin pian kuin kapitalismi tunkeutuu johonkin uuteen maahan, ottaa se myös käytäntöön uudet elintavat, hävittää vanhat traditiot ja kansallisuusmituisuudet, tuhoaa käsiteollisuuden, kehittää kapitalistista tuotantjärjestelmää vastaavan "sivistyksen" ja valtiomuodon, samalla kuin omistusoikeus siirtyy yhä enemmän "emämaan" kapitalistiluokan käsiin.

Eikä kapitalismi, pesiytyessään uuteen maahan, rajoitu yksinomaan tehdasteollisuuteen, kulkuvälineisiin, kaivoksiin, kauppaan ja finanssilaitoksiin, vaikkakin se näissä ensinnä saa alkunsa. Mutta myöhemmin tunkeutuu se myöskin maanviljelyksen alalle. Tämä kehityksen aste on alkanut vasta viimeisimpinä vuosina. Tämä aste tulee mahdollisesti olemaan yksi räikeimmistä kapitalistisen kehityksen ilmiöistä lähimmässä tulevaisuudessa.

Näin kapitalismi tunkeutuu uusiin maihin ja laajentaa valtaansa yli mailman.